

analyzes, as one of the key components of the living conditions of the population. Calculated index of favorable ecological situation (basis of the questionnaire and statistics). The objective side of ecological component represented by 10 statistical indicators: condition of air pollution (emissions from vehicles and stationary sources), state waste management (availability of I-III class waste), state of water resources (water consumption, capacity of sewage treatment plants and discharges of polluted water). The subjective aspect of ecological component includes the development of questionnaire and the mass survey of senior students (375 questionnaire) of geography faculties of higher educational institutions from different regions of Ukraine. Established that the level of favorable ecological conditions in big cities grows from the East to the Centre and from the Center to the West and South Ukraine. The results of such research rating studies should be valuable not only for readers but also for officials, politicians, investors and businessmen who seek to obtain independent evaluations.

Key words: living conditions, big city, ecological situation.

Рецензент: проф. Царик Л.П.

Надійшла 02.02.2015р.

УДК 911.5./9712.2. 577.47

Любов ГІЛІТА

ОПТИМАЛЬНО-ПРИКЛАДНЕ І ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНЕ ОБҐРУНТУВАННЯ ЛАНДШАФТНО-МІСТОБУДІВНИХ ПРОЕКТІВ

Розглянуто важливість теоретико-методологічного обґрунтування містобудівних на основі ландшафтного підходу. Охарактеризовано, на прикладі міста Львова основні види містобудівних документів, які базуються не на природних особливостях ландшафтів, а за переважними, супутніми і допустимими видами забудови, визначеними на основі суспільної необхідності. Вказано, що природні складові ландшафту, зокрема рельєф, вітер та вологість повітря впливають на розсіювання шкідливих речовин у повітрі. Підібрано основні ландшафтознавчі концепції, принципи, правила, які підкреслюють необхідність містобудівного проектування на основі закономірностей просторово-часової організації природно-територіальних систем та передбачають проведення ландшафтно-екологічного картографування.

Ключові слова: генеральний план міста, план зонування території населених пунктів, ландшафтна організація містобудівних проектів, ландшафтознавчі концепції, принципи, правила.

Актуальність дослідження. Сучасний стрімкий розвиток міст викликає необхідність в такому облаштуванні територій, яке забезпечить найбільш повне виконання функції, на них покладених – економічну, соціальну, екологічну, інфраструктурну. Зважаючи на важливість екологічної функції, а саме те, що місто повинно задовольняти потреби населення у найбільш сприятливих умовах життя, на законодавчому рівні передбачено створення генерального плану населеного пункту. Він є основним видом містобудівної документації на місцевому рівні, призначеної для обґрунтування довгострокової стратегії планування та забудови території населеного пункту. На підставі затвердженого генерального плану розробляється план земельно-господарського устрою, а також план зонування території, метою якого є визначення умов та обмежень використання території для містобудівних потреб у межах визначених зон.

План зонування території повинен забезпечувати створення сприятливих умов для життєдіяльності людини, забезпечення захисту територій від надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру, запобігання надмірній концентрації населення і об'єктів виробництва, зниження рівня забруднення навколишнього природного середовища, охорони та використання територій з особливим статусом,

у тому числі ландшафтів, об'єктів історико-культурної спадщини, а також земель сільськогосподарського призначення і лісів.

Висвітлення проблеми в науковій літературі. Питання ландшафтного підходу в містобудівному проектуванні ще не достатньо висвітлений в науковій літературі напрямок. На сьогодні розроблений ландшафтний підхід до аналізу урбанізованих територій [4,5], а також окремо висвітлено екологічне проектування [6], ландшафтне районування [8]. Добре розвинений напрямок урбоекологія [17], що передбачає зонування міст з метою зменшення негативного впливу антропогенної діяльності на здоров'я мешканців та ландшафтна екологія [18]. Певним чином ландшафтні підходи до місто планування розробляють німецькі і сибірські географи, водночас вони головним чином не ландшафтознавчого, а архітектурно-описового спрямування. Усе це викликає потребу в синтезі набутих знань для розробки та обґрунтування містобудівних проектів на основі ландшафтного підходу.

Виклад основного матеріалу. План зонування території, затверджений на підставі генерального плану міста встановлює функціональне призначення, вимоги до забудови окремих територій (функціональних зон) населеного пункту, їх ландшафтної організації [15].

Таким чином, будь-яка містобудівна діяль-

ність повинна враховувати ландшафтну організацію території. Таке поняття не раз озвучувалося вченими-географами і розуміють його, як:

1. Знаходження найкращого застосування кожній морфологічній частині ландшафту або, з іншого боку, знайти для кожного застосування найбільш оптимальні фації і урочища. Проте вона не зводиться до використання природного потенціалу кожної окремої ділянки як такої, а базується на поєднанні цих ділянок на їхніх горизонтальних зв'язках, тобто на врахуванні морфологічної будови ландшафту як єдиного цілого [8];

2. Упорядкована структура природних ландшафтів, включно з процесами самоорганізації і створені за подібністю до природних ландшафтів геосистеми, а також систему зон ландшафтно-екологічного обмеження з регламентованими видами природокористування та ландшафтно обґрунтоване зонування території з системою коадаптивних оцінок під задані види діяльності [14].

Що ж до зонування території, то найбільш ефективно у містобудівній діяльності оперувати таким терміном, як ландшафтно-функціональне зонування території міста, яке розглядають як сукупність таких зонувань, які доповнюють одне одного: 1) ретроспективне – для різних етапів містобудівного освоєння ландшафтів території міста; 2) актуальне, яке характеризує функціональну організацію території, що склалася на цей час; 3) рекомендоване оптимальне ландшафтно-архітектурне функціональне зонування як схема пропонованого розміщення різних за функціями зон техногенно-урбаністичного використання відповідно до ландшафтно-архітектурної структури території [17].

Оперуючи поняттям "ландшафтна організація території" та "зонування" доцільно виокремити супутній термін – "ландшафтна організація містобудівних проектів", яка полягає у детальному вивченні та виокремленні в межах урбанізованої території природних морфологічних частин ландшафту, моделюванні їх екологічної стійкості за певного виду антропогенної діяльності, що призведе до оптимальної ландшафтно-екологічної організації міста.

Остання, згідно Шалімова, зводиться до обґрунтування такої територіальної диференціації функцій, за якої максимально повно реалізуються природні потенціали геосистем, виключені конфліктні ситуації між її функціональним використанням та природними особливостями, забезпечується з заданою високою ймовірністю стійкість як окремих геосистем,

так і ландшафтно-територіальних систем в цілому. Оптимально організована територія має бути не тільки високопродуктивною, але й естетично привабливою [18].

Сучасний генеральний план Львова [1] прийнятий у 2010 році виділяє території, які ми згрупували у наступні види:

- житлова забудова, зокрема змішана (житлово-громадська), багатопверхова житлова забудова, малоповерхова житлова забудова, садибна житлова забудова, житлова забудова змішаного характеру;
- громадські центри, комплекси та об'єкти, вищі навчальні заклади, установи охорони здоров'я, спортивні центри;
- території об'єктів багатофункціонального призначення;
- об'єкти санітарно-курортні, оздоровчі, відпочинку та туризму;
- потенційна громадська забудова;
- озеленені території загального користування, лісопарки, лугопарки, ліси зеленої зони міста, санітарно-захисні зелені насадження;
- промислові підприємства;
- сільськогосподарські підприємства, садово-городні кооперативи,;
- об'єкти комерційно-виробничого призначення, склади, бази, комунальні, автотранспортні підприємства, території гаражів та автостоянок;
- резервні промислові, комунально-складські та інші території;
- території залізничного та авіаційного транспорту;
- магістральні вулиці загальноміського та районного значення, мости, шляхопроводи;
- кладовища;
- спец території.

Характеризуючи генеральний план міста Львова необхідно зазначити, що зокрема території, заняті житловою забудовою тісно межують з територіями залізничного транспорту (район вул. Джерельна, Варшавська, Залізнична), промисловими підприємствами, що має негативний вплив на стан здоров'я населення.

План зонування міста Львова, обговорення якого триває встановлює дещо відмінний поділ на зони за переважними, супутніми і допустимими видами забудови та іншого використання земельних ділянок, дозволеними у кожній зоні. В ньому виділяють такі види зон (Табл. 1) [13]:

Межами зон на схемі зонування прийняті існуюча межа міста, червоні лінії магістральних та житлових вулиць, межі земельних ділянок, які знаходяться на краях зон, межі мікрорайонів, жилих кварталів по червоних лініях

вулиць, межі відведення залізниці, офіційно встановлені межі об'єктів природно-заповід-

ного фонду, природні рубежі (річки, струмки) тощо.

Таблиця 1.

Перелік зон, встановлених на території міста Львова за переважними, супутніми і допустимими видами забудови та іншого використання земельних ділянок

№	Назва зони	Назва підзони
1.	Громадська	зона загальноміського центру
		зона центру ділової, громадської діяльності районного (місцевого) значення
		зона вищих навчальних закладів та закладів середньої спеціальної освіти
		зона дитячих дошкільних установ та загальноосвітніх шкіл
		культурні та спортивні зони
		лікувальні зони
		торговельні зони
2.	Житлова	зона садибної забудови.
		зона малоповерхової квартирної забудови (до 4-х пов.)
		зона багатоповерхової житлової забудови (5-9 пов.)
		зона багатоповерхової квартирної забудови (9-16 пов.)
		зона середньої та багатоповерхової житлової забудови
3.	Ландшафтно-рекреаційна	зона об'єктів природного заповідного фонду
		зона активного відпочинку
		зона озелених територій загального користування
		колективні сади та садівничі товариства
4.	Ландшафтна	озеленені території (неужитки, озеленені СЗЗ, круті схили)
5.	Транспортної інфраструктури	зона транспортної інфраструктури (об'єкти зовнішнього транспорту)
		зона транспортної інфраструктури (вулична мережа)
6.	Інженерної інфраструктури	об'єкти електромережі
		об'єкти інженерних мереж
7.	Комунально-складська	зона розміщення об'єктів 2-го класу санітарної класифікації
		зона розміщення об'єктів 3-го класу санітарної класифікації (СЗЗ – 300 м)
		зона розміщення кладовищ 3-го класу санітарної класифікації (СЗЗ – 300 м)
		зона розміщення об'єктів 4-го класу санітарної класифікації (СЗЗ – 100 м)
		зона розміщення об'єктів 5-го класу санітарної класифікації (СЗЗ до 50 м)
		зона розміщення кладовищ 5-го класу санітарної класифікації (закриті кладовища)
		зони комунально-складського призначення без встановлених зон
		зони логістики, технопарки
8.	Виробнича	зона підприємств I класу шкідливості (СЗЗ до 1000 м)
		зона підприємств II класу шкідливості (нормативна СЗЗ -500 м)
		зона підприємств III класу шкідливості (нормативна СЗЗ - 300 м)
		зона підприємств IV класу шкідливості (нормативна СЗЗ - 100 м)
		зона підприємств V класу шкідливості (нормативна СЗЗ до 50 м)
		зона підприємств без встановлених зон
9.	Спеціальна	військові частини, пенітенціарні заклади
		кладовища
		діючі кладовища
		закриті кладовища
10.	Земель призначення с/г	для багаторічних насаджень, розсадники, пасовища, городи
11.	Земель підприємств, установ, організацій с/г	землі для науково-дослідних цілей, ведення товарного с/г виробництва
12.	Земель історико-культурного призначення	пам'ятки архітектури загальнодержавного значення

Проте в жодному з документів містобудівного спрямування не виокремлено територій на основі їх ландшафтної організації. Даний

вид організації території є найбільш сприятливим і здатен забезпечити, зокрема екологічну функцію міста.

В містобудівних документах не зазначені також такі основні поняття, як, міський ландшафт, що поєднує в собі властивості природного ландшафту і функціональні особливості міських технічних систем та являє собою ієрархічну систему, що складається з взаємодіючих природної та технічної підсистем, що розвиваються по природним та соціальним закономірностям. Сучасним функціональним типам міських ландшафтів властива певна порушеність природного (відновного) ландшафту і функціональна цілісність. Міський ландшафт – це функціональна і територіальна єдність різною мірою змінених природних ком-

понентів природного ландшафту, міських технічних систем і техногенних комплексів [6].

Неврахування ландшафтного підходу у сучасних містобудівних проектах опускає й той факт, що природні складові ландшафту, зокрема рельєф, вітер та вологість повітря впливають на розсіювання шкідливих речовин у повітрі. Їх надмірна концентрація є актуальною проблемою практично усіх великих урбоекосистем.

Для прикладу, в місті Львові, нами було проведено оцінку рівня забруднення автотранспортом атмосферного повітря чадним газом розрахунковим методом [7] на основних магістральних вулицях (табл. 2).

Таблиця 2.

Рівень забруднення автотранспортом атмосферного повітря чадним газом

№	Назва вулиці	Концентрація СО (мг/м ³)
1.	І. Франка	19,38
2.	Замарстинівська	8,6
3.	Личаківська	66,32
4.	Городоцька	37,128
5.	Стрийська	16,73
6.	Любінська	12,82
7.	Володимира Великого	8,78
8.	Зелена	9,4

Результати дослідження показали, що в межах усіх тестових ділянок спостерігалось перевищення максимально разової ГДК (5 мг/м³) [3] подекуди навіть у кілька разів.

Ще одним негативним чинником розвитку великих міст є шумове (акустичне) навантаження, що також викликане розвитком транспортної і промислової структури міста. Рівні

шуму поблизу основних транспортних магістралей характеризуються значними показниками (табл. 3), а основні характеристики цього виду забруднення (рівень шуму та відстань його поширення) також залежать від основних компонентів ландшафту – рельєфу, кліматичних особливостей.

Таблиця 3.

Акустичне навантаження від міських доріг Львова

Назва магістралі	Відстань від проїжджої частини, м					
	0	10	20	30	40	50
Рівень шуму, дБА						
Бандери	80	75	70	65	65	61
Городоцька	82	70	63	61	60	-
Зелена	79	72	67	62	58	58
Кривоноса	80	73	-	-	-	-
Левандівська	79	72	66	65	64	58
Левицького	70	64	58	54	50	-
Любінська	80	67	64	58	-	-

Попутній напрям вітру збільшує показники акустичного навантаження, на ділянці з підвищеним рельєфом спостерігаються вищі рівні шуму. Загалом, природна складова може впливати на поширення акустичного навантаження, коригуючи його рівні більш, ніж на 5 дБА [2].

Крім проведених експериментальних досліджень необхідність створення саме ландшафтно-містобудівних проектів визнає конструктивне ландшафтознавство – науковий напрям, що вивчає конструктивні основи плану-

вання ландшафтно-господарських територіальних систем на основі закономірностей їх просторово-часової організації [12], та ряд ландшафтознавчих концептуальних залежностей, принципів, правил.

Зокрема концепція стійкого розвитку, що базується на позиціях взаємообумовленості соціально-економічного і природного. Нею встановлюється залежність між соціально-економічним облаштуванням суспільства і екологічним виживанням людства. Однією з тез цієї

концепції було те, що економічний розвиток, а у випадку розвиток міст без необхідної уваги до навколишнього середовища (ландшафтної організації) призведе до перетворення планети на пустелю.

Ю. Одум, у своїй "Екології" [11] зазначає, що з технологічною метою в межах соціоecосистем створюється своєрідна інфраструктура. Внаслідок неоднакового підходу в різні періоди часу відбувається її "нашарування". У зв'язку з цим поступово утворюються "зони неупорядкованості" Тому поряд з діючою технологічною оптимізацією природокористування періодично необхідно здійснювати додаткові витрати для підтримання "загального порядку" в соціоecосистемах, або за виразом Ю. Одума необхідно витрачати енергію на "відкачування неупорядкованості". А соціоecосистеми чи міста планувати на основі їх ландшафтної організації. Тим паче, що ландшафт є не тільки "складом продовольства і товарів", але і "будинком", в якому повинна жити людина (правило ландшафту).

У спільній праці Г.І. Швєбса, П.Г. Шищенка, М.Д. Гродзинського, Г.П. Ковези "Типи ландшафтних територіальних структур", яка вийшла у 1988 році зазначений комплексно-регіональний принцип, який передбачає, що контрольований розвиток природно-господарських територіальних систем відбувається на засадах конструювання оптимальних для кожного району параметрів середовища [16]. Це викликає необхідність застосовувати знання про природні процеси та взаємовплив їх і техногенних елементів сучасних міст.

При розробці ландшафтно-містобудівних проектів доцільно використовувати:

- принцип співпадіння меж, який запропонував Ісаченко А. Г. [8]. Адже необхідно чітко обґрунтувати межі урбoecосистеми на основі провідних ландшафтоформуєвальних факторів, які належать до клімату і геологічного фундаменту;

- принцип сумісності, введений в наукову термінологію проф. Позаченюк [12], згідно якого господарська система повинна бути сумісною з природничою за аналогією відповідності природних компонентів один одному. Даний принцип підсилюється також ландшафтно-організаційним принципом [19] та принципом природно-антропогенної територіальної сумісності [10];

- принцип узгодженості, який попереджає, що оскільки геосистеми розвиваються за законами самоорганізації, їм не можна нав'язувати штучні шляхи розвитку, неузгоджені з їх власними [14].

При проектуванні ландшафтно-урбанізованих систем важливо заздалегідь дослідити основні природні та антропогенно-техногенні потоки речовини, енергії та інформації від джерела впливу і до кінцевих ланок ланцюгів їх переміщення, перетворення та накопичення, що зазначено у принципі "ланцюгових реакцій" (потоків та бар'єрів) [12]. Прикладом цього є наявність геохімічних бар'єрів різного генезису, в яких накопичуються різні хімічні речовини. Вони представлені зонами, у яких на короткій відстані відбувається різка зміна гідрогеологічних умов міграції хімічних елементів, що зумовлює осадження цих елементів у вигляді нерозчинних солей. Термін запроваджений відомим радянським геохіміком О.І. Перельманом. В широкому розумінні геохімічний бар'єр – це ділянка земної кори, для якої характерна різка зміна стійкої геохімічної обстановки іншою. При цьому відбувається зменшення міграційної здатності окремих елементів та їх вибіркоче накопичення аж до утворення промислових рудних тіл [9].

Ці бар'єри об'єктивно можуть слугувати кордонами міських ландшафтів. Для їх встановлення необхідно провести ландшафтно-ecологічне картографування. Зміст ландшафтно-ecологічних карт міських ландшафтів становить сумарний аналіз ландшафтної структури міста та його функціональних зон, технічних об'єктів і техногенних комплексів. Етапи ландшафтно-ecологічного картографування міських ландшафтів наступні [6]:

1. Аналіз ландшафтної структури міста на основі створених великомасштабних ландшафтних карт (карт відновлених ландшафтів), ландшафтно-геохімічних карт і карт потенціалу забруднення елементів і компонентів ландшафтів.

2. Вивчення та картографування техногенного блоку міських ландшафтів: розглядаються техногенні модифікації і трансформації природних ландшафтів, техногенні форми рельєфу, виявляються джерела впливу, аналізуються техногенні потоки, які залучаються до природних міграційних циклів.

3. Аналіз функціонального зонування міського середовища. Спільна інтерпретація результатів цих досліджень дозволяє виділити гомогенні ландшафтно-функціональні комплекси – міські ландшафти, які є або техногенними модифікаціями природних комплексів, або новоствореними техногенними комплексами, або різними поєднаннями природних комплексів і технічних споруд.

Важливість проведення ландшафтно-ecологічного картографування міських ландшаф-

тів підсилюється принципом адекватної конструкції Рашевського, що проголошує необхідність не просто враховувати специфіку антропогенних і антропогенно модифікованих ландшафтних систем, а розглядати їх на фоні змінних умов середовища, яке реально контролює спонтанні процеси в навантажених системах, якими виступають урбанізовані екосистеми.

Висновки. Для забезпечення найбільш сприятливих умов проживання населення у містах на законодавчому рівні передбачено створення генерального плану населеного пункту. Згідно до цього передбачено також план зонування території. Проте так і перший, так і другий нормативний документ не враховує ландшафтної основи міських населених пунктів. А зонування території, зокрема міста

Львова, відбувається на основі не природних особливостей ландшафтів, а за переважними, супутніми і допустимими видами забудови, визначеними на основі суспільної необхідності.

Проте при цьому рідко враховується те, що природні складові впливають на розподіл та поширення шкідливих для людини викидів, що походять внаслідок активного функціонування в межах урбоекосистеми промислової та транспортної структур. Тому виникає необхідність обґрунтування ландшафтно-містобудівних проектів на основі конструктивного ландшафтознавства, що оперує, важливими для забезпечення сприятливого для здоров'я людини навколишнього середовища, концепціями, законами, принципами.

Література:

2. Генеральний план Львова. – Електронний ресурс. Режим доступу <http://mistoproekt.com.ua/lviv-gp/>
3. *Гілета Л.А.* Акустичне навантаження великих урбоекосистем (наприкладі міста Львова): автореферат. канд. географічних наук, спец.:11.00.11 – конструктивна географія і раціональне використання природних ресурсів / Л.А.Гілета. — Львів : Львівський нац. ун-т ім. І. Франка, 2014. – 20 с.
4. Державні санітарні правила охорони атмосферного повітря населених місць (від забруднення хімічними і біологічними речовинами). Офіційне видання. ДСП – 201-97 / МОЗ України.- К., 2006. – С.28-31.
5. *Дмитрук О.Ю.* Урбаністична географія. Ландшафтний підхід (методика ландшафтного аналізу урбанізованих територій). – К.: Київський ун-т, 1998. – 139 с.
6. *Дмитрук О.Ю.* Урбаністична географія з основами урбоекології (Ландшафтний аспект). – К.: Київський ун-т, 2000. – 140 с.
7. *Дьяконов К.П.* Экологическое проектирование и экспертиза [Текст] : учеб.для вузов / К. Н. Дьяконов, Л В. Дончева. – М.: Аспект Пресс, 2005. – 384 с.
8. Загальна екологія. Практичний курс: Навчальний посібник у 2 ч. Частина 1. Урбоекосистеми / Руденко С. С., Костишин С. С., Морозова Т. В. – Чернівці: Книги – XXI, 2008. – 342 с.
9. *Исаченко А.Г.* Ландшафтоведение и физико-географическое районирование/ А.Г.Исаченко. – М.: Высшая школа, 1991. – 366 с.
10. *Мала гірнича енциклопедія.* В 3-х т. / За ред. *В. С. Білецького.* – Донецьк: Донбас
11. *Мильков Ф.Н.* Человек и ландшафты / Ф.Н. Мильков. – М.: Мысль, 1973. – 222 с.
12. *Одум Ю.* Экология: В 2-х т: Пер. с англ. / Ю.Одум – М.: Мир, 1986. – Т. 1. – 328 с.
13. *Петлін В. М.* Концепції сучасного ландшафтознавства / В. М. Петлін. - Львів : ВЦ ЛНУ імені Івана Франка, 2006. - 351 с.
14. План зонування території м. Львова (Зонінг). Пояснювальна записка. – Електронний ресурс. Режим доступу: <http://city-adm.lviv.ua/lmr-news/public-hearings/214920-hromadske-slukhannia-shchodo-vrakhuvannia-hromadskykh-interesiv-pid-chas-rozroblennia-planu-zonuvannia-terytorii-m-lvova-sykhivskiyi-raion>
15. *Позаченюк Е. А.* Введение в геоэкологическую экспертизу. Междисциплинарный подход, функциональные типы, объективные ориентации [Текст] / Е. А. Позаченюк. – Симф.: Таврия, 1999. – 413 с.
16. Про регулювання містобудівної діяльності: Закон України від 17 лютого 2011 року // Відомості Верховної Ради України. – 2011. – № 34. – Ст. 343.
17. Типи ландшафтних територіальних структур / Г.І. Швєбс, П.Г. Шищенко, М.Д. Гродзинський, Г.П. Ковеза // Фізична географія та геоморфологія. – К.: Вища школа, 1986. – Вип. 33. – С. 110-114.
18. Урбоекологія і техноекологія [Текст]: підручник / Г. М.Франчук, О. І. Запорожець, Г. І. Архіпова. - Київ : [б. в.], 2011. - 496 с.
19. *Шалімов М. О.* Ландшафтна екологія: навч. посіб. для студ. екол. спец. ВНЗ / М. О. Шалімов. – О.: Наука і техніка, 2012. – 371 с. – Бібліогр.: с. 311-315
20. *Шищенко П.Г.* Прикладна фізична географія / П.Г.Шищенко. – К.: Вища школа, 1988. – 190 с.

References:

1. General'nij plan L'vova. – Elektronij resurs. Rezhim dostupu <http://mistoproekt.com.ua/lviv-gp/>
2. *Gileta, L. A.* Akustichne navantazhennja velikih urboekosistem (naprikladni mesta L'vova): avtoreferat. kand. Geografichnih nauk, spec.:11.00.11 - konstruktivna geografija i racional'ne vikoristannja prirodnih resursiv / L. A. Gileta. — L'viv : L'vivskij nac. un-t im. I. Franka, 2014. – 20 s.
3. Derzhavni sanitarni pravila ohoroni atmosfernogo povitrtja naselenih misc' (vid zabrudnennja himichnimi i biologichnimi rehovinami). Oficijne vidannja. DSP – 201-97 / MOZ Ukraїni.- K., 2006. – S.28-31.
4. *Dmitruk O.Ju.* Urbanistichna geografija. Landshaftnij pidhid (metodika landshaftnogo analizu urbanizovanih teritorij). – K.: Kiiivs'kij un-t, 1998. – 139 s.
5. *Dmitruk O.Ju.* Urbanistichna geografija z osnovami urboekologii (Landshaftnij aspekt). – K.: Kiiivs'kij un-t, 2000. – 140 s.
6. *D'jakonov, K. P.* Jekologicheskoe proektirovagnie i jekspertiza [Tekst] : ucheb.dlja vuzov / K. N. D'jakonov, L V. Doncheva. -

- М.: Aspekt Press, 2005. - 384 s.
7. Zagal'na ekologija. Praktichnij kurs: Navchal'nij posibnik u 2 ch. Chastina 1. Urboekosistemi / Rudenko S. S., Kostishin S. S., Morozova T. V. – Chernivci: Knigi – HHI, 2008. – 342 s.
 8. *Isachenko A.G.* Landshaftovedenie i fiziko-geograficheskoe rajonirovanie. – М.: Vysshaja shkola, 1991. - 366 s.
 9. Mala girnicha enciklopedija. V 3-h t. / Za red. V. S. Bilec'kogo. – Donec'k: Donbas
 10. *Mil'kov F.N.* Chelovek i landshafty / F.N. Mil'kov. – М.: Mysl', 1973. – 222 s.
 11. *Odum Ju.* Jekologija: V 2-h t: Per. s angl. - М.: Mir, 1986. - T. 1. - 328 s.
 12. *Petlin V. M.* Koncepції suchasnogo landshaftoznavstva / V. M. Petlin. - L'viv : VC LNU imeni Ivana Franka, 2006. - 351 s.
 13. Plan zonuvannja teritorii m. L'vova (Zoning). Pojasnjuval'na zapiska. – Elektronnij resurs. Rezhim dostupu: <http://city-adm.lviv.ua/lmr-news/public-hearings/214920-hromadske-slukhannia-shchodo-vrakhuvannia-hromadskykh-interesiv-pid-chas-rozroblennia-planu-zonuvannia-terytorii-m-lvova-sykhivskiy-raion>
 14. *Pozachenjuk E. A.* Vvedenie v geojekologicheskiju jekspertizu. Mezhdisciplinarnyj podhod, funkcional'nye tipy, ob#ektivnye orientacii [Tekst] / E. A. Pozachenjuk. - Simf. : Tavrija, 1999. - 413 s.
 15. Pro reguljuvannja mistobudivnoї dijalnosti : Zakon Ukraїni vid 17 ljutogo 2011 roku // Vidomo- sti Verhovnoї Radi Ukraїni. – 2011. – № 34. – St. 343.
 16. Tipi landshaftnih teritorial'nih struktur / G.I. Shvebs, P.G. Shishhenko, M.D. Grodzins'kij, G.P. Koveza // Fizichna geografija ta geomorfologija. – K.: Vishha shkola, 1986. - Vip. 33. -S. 110-114.
 17. Urboekologija i tehnoekologija [Tekst]: pidruchnik / G. M. Franchuk, O. I. Zaporozhec', G. I. Arhipova. – Kiiv: [b. v.], 2011. – 496 s.
 18. *Shalimov M. O.* Landshaftna ekologija: navch. posib. dlja stud. ekol. spec. VNZ / M. O. Shalimov. – O.: Nauka i tehnika, 2012. – 371 c. – Bibliogr.: s. 311-315
 19. *Shishhenko P.G.* Prikladna fizichna geografija. – K.: Vishha shkola, 1988. – 190 s.

Резюме:

L. Gileta. ОПТИМАЛЬНО-ПРИКЛАДНОЕ И ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГИЧЕСКОЕ ОБОСНОВАНИЯ ЛАНДШАФТНО-ГРАДОСТРОИТЕЛЬНЫХ ПРОЕКТОВ.

Рассмотрено важность теоретико-методологического обоснования градостроительных проектов (генерального плана и плана зонирования территории населенных пунктов) на основе ландшафтного подхода, учитывая необходимость обеспечения экологической функции города. Она определяет необходимость удовлетворять потребности населения в наиболее благоприятных условиях жизни. На основе сопутствующих терминов ("ландшафтная организация территории", "ландшафтно-функциональное зонирование территории города") определено, что "ландшафтная организация градостроительных проектов" приведет к оптимальной ландшафтно-экологической организации города.

Охарактеризованы на примере Львова основные виды градостроительных документов, которые базируются на базе не природных особенностей ландшафтов, а за предпочтительными, сопутствующими и допустимыми видами застройки, определенными на основе общественной необходимости. Указано, что природные составляющие ландшафта, в частности рельеф, ветер и влажность воздуха влияют на состояние атмосферного воздуха, например, на рассеивание вредных веществ, мощность и расстояние распространения акустической нагрузки, что подтверждено соответствующими расчетами и эмпирическими данными.

Подобрано основные ландшафтоведческой концепции, принципы, правила, которые подчеркивают необходимость градостроительного проектирования на основе закономерностей пространственно-временной организации природно-территориальных систем. Среди них выделяются "концепция устойчивого развития", "правило ландшафта", "комплексно-региональный принцип", принципы "совпадение границ", "совместимости", "согласованности", "цепных реакций". Указанные закономерности предусматривают проведение ландшафтно-экологического картографирования усиливаемого принципом адекватной конструкции Рашевского. Он провозглашает необходимость не просто учитывать специфику антропогенных и антропогенно-модифицированных ландшафтных систем, а рассматривать их на фоне меняющихся условий среды, реально контролируемой спонтанными процессами в нагруженных системах, в качестве которых выступают урбанизированные экосистемы.

Ключевые слова: генеральный план города, план зонирования территории населенных пунктов, ландшафтная организация градостроительных проектов, ландшафтоведческие концепции, принципы, правила.

Summary:

L. Gileta. OPTIMALLY APPLIED AND THEORETIC-METHODOLOGICAL JUSTIFICATION OF LANDSCAPE URBAN-PLANNING PROJECTS.

The importance of theoretic-methodological justification of urban-planning projects (site layout and zoning plan of the agglomeration territory) is considered in this research on the basis of landscape approach taking into account the need to ensure the ecological functions of the city. It identifies necessity meet the needs of the population in the most favorable living conditions. On the basis of co-terms ("landscape organization of the territory", "landscape-functional zoning of city territory") it is identified that "landscape organization of urban-planning projects" will lead to optimal landscape-ecological organization of the city.

Using Lviv as an example, main types of urban-planning documents are characterized, which are based not on the natural features of landscapes but on the preferential, associated and acceptable types of housing according to social necessity. It is indicated that natural components of landscape, including terrain, wind and humidity influence the atmospheric air. In addition, it influences the dispersion of pollutants, intensity and length of acoustic dispersion that is proved by relevant calculations and empirical data.

Main landscape study concept are selected, rules that underline necessity of urban-planning projects on the basis of space-time patterns of natural territorial systems. Among them are "the concept of sustainable development", "rule of the landscape", "complex-regional principle" principles "coincidence of boundaries", "compatibility", "consistency", "chain reactions". These patterns provide the landscape-ecological mapping reinforced by principle of adequate design of Rashevsky. He proclaims the need not just take into account the specificity of anthropogenic and anthropogenically modified landscape systems, but to consider them on the background of variable environmental conditions, which actually controls the spontaneous processes in underlying systems - urban ecosystems.

Key words: city master plan, zoning plan of agglomeration, landscape organization of urban-planning projects, landscape study concepts, principle rules.

Рецензент: проф. Петлін В.М.

Надійшла 02.02.2015р.

911.3.

Роман МОЛІКЕВИЧ

МІСЦЕ І РОЛЬ ПОКАЗНИКІВ ЗДОРОВ'Я У ДОСЛІДЖЕННІ ЯКОСТІ ЖИТТЯ НАСЕЛЕННЯ

В статті розглянуто зміст категорії "якість життя" з позиції різних наук: філософії, економіки, соціології, соціальної екології, медицини, суспільної географії. Виокремлено роль здоров'я у трактуванні категорії. Автором запропоновано модель системи проєкційного формування ЯЖ у геопросторі, в якій відображено принциповий зв'язок рівнів потреб та категорії здоров'я. Проаналізовано основні методики та підходи до оцінки якості життя з використанням медико-демографічних показників. На основі аналізу частоти застосування медико-демографічних індикаторів при оцінці якості життя логічно доведено, що медико-демографічна ситуація являється синтетичним індикатором якості життя населення.

Ключові слова: якість життя, здоров'я, медико-демографічна ситуація.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Найважливішими у житті людини є довгострокові цінності, а саме – здоров'я, можливості планування сімейного розвитку тощо. Потенціал здоров'я населення відіграє надзвичайно велику роль у формуванні інших "якісних характеристик" населення – рівня його освіченості, здатності в оволодінні певними професіями, можливостей робити кар'єру, вільно пересуватися світом тощо. З іншого боку, якість самого середовища, умов життя також здійснюють свій вплив на здоров'я людей. Отже, якість життя і здоров'я населення є генетично зв'язаними категоріями, замкненими одна на одній. З'ясування місця і ролі показників здоров'я у дослідженні якості життя населення заслуговують на особливу увагу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми дослідження якості життя досить актуальні серед науковців різних напрямків вже більш ніж півстоліття. Тому питаннями оцінки якості життя та ролі медико-демографічних показників в ній займалися досить багато вчених. Серед українських вчених це: В.Б. Артеменко, М.О. Барановський, О.В. Барановська, І.В. Гукалова, С.В. Заєць, Н.П. Лебідь, Д.О. Ляшенко, Е.М. Лібанова, Л.В. Ноздріна, Р.Т. Теслюк, Ф.В. Узунов, В.С. Шишкін та інші. Серед зарубіжних науковців варто відмітити роботи Дж. Джонсона, Р. Бауера, С. Юханссона, А. Кемпбелла, М. Абрамса, Ф. Конверса, В. Роджерса, П. Леви, Л. Андерсона, [7, 9, 18, 23].

Мета роботи полягає по-перше, у розгляді та порівнянні різних підходів до оцінки якості життя з використанням медико-демографічних показників; по-друге, у спробі обґрунтувати твердження, що медико-демографічна ситуація являється синтетичним індикатором якості життя населення.

Виклад основного матеріалу. Перш за все, необхідно зрозуміти зміст категорії "якість життя" (ЯЖ). Хоча категорія у науковій методології існує вже більше п'ятдесяти років, але її зміст залишається ще до кінця невизначеним. Вона охоплює дуже широке коло проблем – від екологічної кризи до можливості самореалізації особистості [9, с. 20]. До нинішнього часу в наукових колах не сформовано також і єдиного загальновизнаного набору індикаторів для оцінки ЯЖ. В залежності від можливостей та рівня наукового дослідження, для характеристики ЯЖ можуть бути використані більше тисячі різних об'єктивних і суб'єктивних показників [26].

У географії зміст категорії "якість життя населення" було концептуалізовано і детально викладено І.В. Гукаловою, яка проаналізувала підходи різних наук до визначення категорії, принципову різницю у предметних акцентах досліджень різних представників. Зокрема, у філософському розумінні ЯЖ відноситься до найскладніших онтологічних та аксіологічних категорій. За змістовними масштабами її можна прирівняти майже до величності дослідження проблеми буття. Філософські визначення